

מתורתו של צדיק אבייר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בבאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' שמיני תשפ"ה

בית יעקב

קבלת דין שמים על ידי הצדיקים

אהרן הכהן יכול היה לשעון על מיתת בניו ושתק

משום כך, היה אהרן הכהן לבוא ולטעון, כי אמנם טענו בניו במעשיהם, אך הרי שנגה היתה בידם, וכוונתם לשמים, ואם כן מדוע את פושעים נמנו, ונענשו כמזידים, והרי כל רצונם היה לעשות תקון גדול לשכינה ולקנא לכבודה, וכי משום ששגגו ולא ידעו את דרכי העבודה והתקון ראויים היו למות ואף כי לא הועילו מעשיהם לתקון שאליו נחפזו, וגם טענה נוספת עליהם, שצריכים היו להמליך משה רבם, ולטל עצה מן הזקנים כדי שלא להכשל, מכל מקום, הרי גלוי וידוע לפניו יתברך כוננתם הקדושה לשם שמים, וכל טעותם בשוגג היתה.

אם אחר כל זאת, לא פצה אהרן את פיו, ועמד כאבן דומם לקבל גזרת שמים באהבה, זי"ם אהרן, ולא התרעם כלל על גזרת שמים, ראוי היה שתקנתו בתורה כדגמא לדורות לקבלת דין שמים באהבה, וראוי היה לשכר זה שיתחד עמו הדבור.

רמז ידיעת אהרן על כוונת בניו

רמז לכל זה, נמצא אם נשנה את סדר האותיות בתבנית זי"ם אהרן, אשר נתן לכתב במקומו רומה אדני, ויודעים דברי הזהר הקדוש (ח"ג ד.) כי אחד משמותיה של השכינה הקדושה הוא 'אדני'. אם כן, כאן נרמז כי ידע אהרן הכהן על כוננתם הטובה של בניו, לרומם את השכינה במעשיהם, ולמרות זאת דמם ולא אמר דבר.

שתיקת אהרן ושתיקת משה

ויש להוסיף, כי לשתיקתו של אהרן היה שתף גם משה רבנו עליו השלום, וכשם שאהרן לא פצה את פיו, כך גם משה לא קרא תגר חלילה על מדת הדין של מעלה, והיה שוה לאחיו בשתיקתו. ולא עוד אלא, שהוסיף ואמר לאהרן אחיו: 'הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש' - לומר לו שלא מתו בחטאם, אלא מחמת שגגתם ברצונם לקרב את השכינה הקדושה ליחודה ולתקונה, ובסופו של דבר התקדש הקדוש ברוך הוא במיתתם.

רמז לשתיקת משה בתיבת 'יודם'

רמז לשתיקתו של משה נתן למצא בדברי ה'מסורה' על תבת 'יודם', שם מובא כי המקום הנוסף בתנ"ך שבו נכתבה תבה זו, הוא במעשה יהושע שהעמיד את השמש בגבעון, שם נאמר (יהושע י"ג) 'יודם השמש', וזהו רמז למשה רבנו עליו השלום, שפניו כפני חמה (בבא בתרא ע"ה). כפי שאמרנו עליו זקנים שבאונו הדור, ועמד ודמם כשמש.

זי"ם אהרן (י"א).

כל חטאי הצדיקים נחשבים כך רק לפי דרגתם

לבני אדם פשוטי ערך ודלי מעש כמנו, אין שום השגה במעשי הצדיקים. כך במעשי המצוות שלהם, שפעלו גבוה מעל גבוה, וכן אפלו בדברים שהחשיבה התורה כלפיהם לחטאים, והתבטאה בבטויים קשים וחמורים של חטא. שכן, כל האומר על צדיק שחטא, אינו אלא טועה, שהכל לפי דרגתו ועצם מעלתו, ואלו ביחס לאדם פשוט היה מעשה זה נחשב למצוה רבה. אלא שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ודן אותם לפי מעלתם, ולא לפי עצם המעשה.

מדוע זכה אהרן הכהן לשבח ושכר על שתיקתו

רבנו זי"ע (מחשבו הלבו) מפרש על פי יסוד זה, את מה שעשו נדב ואביהוא בני אהרן הכהן, אשר חטאו חטא גדול בהקריבם אש זרה לפני ה', ולא היו ראויים לחטא לפי מעלתם הגדולה. וכן את שכרו של אהרן עצמו, על ששתק במיתתם. כי הנה מצינו כאן שזכה אהרן הכהן לשכר גדול עבור שתיקתו, עד שנתחד אליו הדבור בפרשת שחוי יין, ונזכר לטובה על כך. ויש להבין, מהי מעלתו הגדולה של אהרן הכהן בזה, ומדוע מגיע לו שכר כה גדול על ששתק והצדיק עליו את הדין. והרי באמת חטאו בניו, ועל כן פגעה בהם מדת הדין, והכל לפי הצדק והישר. כי הנכנס להיכל בלא רשות, חייב מיתה. וכיצד יכל אהרן לפצות פיו ולהתרעם על עונשם של בניו.

כוונת נדב ואביהוא לתקון השכינה

אכן נראה לבאר את הדברים, על פי מה שכתב רבנו האר"י זי"ע (שער הפסוקים), והאריך הרבה לפרש את ענין מעשיהם של נדב ואביהוא. כי אמנם צדיקים גדולים היו, והיתה כוננתם לשמים, לתקון תקונים גדולים, אלא שלא עלתה בידם. ועקר דבריו שם, כי בהקטרת הקטרת נחפזו נדב ואביהוא להעלות 'מיני נוקבין' מלמטה למעלה, ובכך לגרם תקון ושלמות לשכינה הקדושה, ולקשטו כראוי לה. אמנם, תקון השכינה צריך להעשות בשתוף המדות העליונות 'חכמה ובינה', הנקראות 'אבא ואמא'. ושרשם של נדב ואביהוא, היה מן הספירות 'צח והוד דאמא שבזעיר אנפין', ולא שתפו במעשיהם את מדת 'אבא עלאה', אשר בה היו אחוזים משה רבנו ואהרן הכהן, שהם גם כן אחוזים במדות 'צח והוד', אך 'באבא' ולא 'באמא'. אלו היו משתפים נדב ואביהוא את אהרן ואביהם, ואת משה דודם ורבם, היו מעשיהם מועילים מאד לפעל תקון עצום בשכינה הקדושה, אך עתה שלא עשו כן, נענשו על מעשיהם.

כל אדם חייב ללמוד פשט רמז דרש וסוד

דרש דרש (י"ט).

כתב רבנו חיד"א זכרונם לברכה בנחל קדומים, דרש חצי התורה בתבות, דרש בסוף שיטה, ודרש בראש שיטה (מסכת סופרים פ"ט ה"ב), וכתב רמז על זה משם אחרים ומשמו. אפשר, להוסיף על פי מה שידוע, דהתורה יש בה ארבעה חלקים, פשט, דרש, רמז, סוד. וחובה על האדם ללמוד כלם. והנה הגרוע שבכלם הוא הפשט, ולמעלה ממנו הרמז, ולמעלה ממנו הדרש, ולמעלה ממנו הסוד. והנה דרש ראשי תבות דרש רמז סוד, דרשין מתחלפת בסמ"ך באותיות זסער"ן. וזהו הכונה, דרש הראשונה שבסוף שיטה, רומז על הפשט שהוא האחרון הגרוע שבפד"ס, וכך רומזת לנו התורה, אומרת לאדם, אם למדת כי אם הפשט שהוא האחרון, לא יצאת ידי חובתך, והיו זהיר להתלמד שלשה חלקים שהם למעלה ממנו וראש עליו, והם דרש שבראש שיטה, שראשי תבותיו דרש רמז סוד:

(פירושי חותם)

כל חידושי התורה נמסרו למשה

אי נמי, על פי דקומא לן, דכל מה שמחדשים החכמים בתורה מיום שנתנה עד סוף הדורות, הכל נמסר למשה. ולפיכך באה דרש בסוף שיטה, לרמז סוף הדורות, כלומר כל מה שידעו החכמים ויחדשו בתורה עד סוף הדורות, הכל דרש משה ונמסר לו: (פירושי חותם)

באור יעקב

א-ל-א-להי ישראל

כלם סגרו את עסקיהם והגיעו אל רבנו בבכיה גדולה: "רבי, מה עוללת לנו? נפשונו בנפשך רבי!" שחק עליהם רבי יעקב ואמר: "מה לכם מרתחים ובוכים בכיה של חנם? הדרך לפאס רחוקה והרצים עוד לא שבו. שובו איש למלאכתו". הם שבו לעבודתם, אך עדין פחדו מאוד שמא יהרגו הגויים את רבם, אבל רבנו הרגיע אותם כי לא יאנה לו כל רע. ואולם, למרות דבריו המרגיעים של רבנו, המשיכו האנשים לחשש, וכיון שכך העשירים נתנו נדבות והעניים אקרו תהלים, כשכלם ממתינים באימה לשוכם של הרצים שליחי הפקאה.

ביום החמישי עבר הקול בכל תאפיללת כי הרצים חזרו ובידם פסק דין מות חתום ביד הסלטן כנגד הרב של היהודים. חכמי הפקאה צהלו ואלו היהודים בכו והתעטפו באבל. אז שלח רבנו את בנו רבי מסעוד אל היהודים לומר להם לשוב למלאכתם, שכן הרצים רחוקים מהעיר מהלך שלוש שעות ועוד לא באו בשער העיר. יצא רבי מסעוד ואמר להמון העם את דברי אביו. אז התפזרו האנשים בבכי וגם רבי מסעוד לא שב לבית אביו, אלא בכה יחד עםם.

לפתע נשמעה דהרת סוסים, ולב כל היהודים נפל בקרבם. הכל הביטו באימה לרחוב, אבל אז ראו רק רץ אחד רוכב על סוסו ומאחוריו דוהרים שני סוסים ללא רוכבים. הרץ היחיד מהר מבהל לעבר הפקאה, והעיר היתה כמקרקתה, כאשר נודע כי בהגיע הרצים לשער העיר, נפלו על הרצים אבני הקשת מהשער, ואז, שנים מהם נפלו תחתיהם מתים ורק האחד נשאר בחיים, כדי לספר את גדלת הבורא ית"ש. אז אמרו חכמי הדת המסלמים פה אחד: "עתה ראינו כי אכן קדוש הוא הרב של היהודים".

באותה עת הגיעו היהודים אל רבנו וקראו לפניו: "אין כמוך יא סידנא. אכן אמרת לנו כמה פעמים שהרצים עוד לא שבו, ולא ירדנו לסוף דעתך, והם באמת לא שבו. אכן אתה מכיר את דרכי הבורא ובקשתך כצדיק מתקבלת בכל עת". נענה רבנו יעקב ואמר להם ברב ענותנותו: "וכי מה לחי? רק בזכות התהלים שקראתם והנדבות שנתתם לעניים, בזכות זה נצלת". כך חזק את בני עדתו ואמר להם: "המשיכו להתמיד במתן נדבות, הרבו באמירת תהלים, באשר רק הקב"ה יודע כמה גזרות אתם מעבירים בזכות זו".

עיניהם של חכמי הדת המסלמים היתה צרה ברבנו "אביר יעקב", עד שבכל עת היו מסיתים ומלעיזים כנגדו, כשהם מחפשים עלילות דברים כנגדו. לפעמים אף רצו למצא איזו עלילה כנגד רבנו כדי להמית אותו ו"ל, אבל ידעו כי אם ינסו לעשות זאת, הרי שהשייך אל אסלאם יתנקם בהם ויהרג אותם. ואולם פעם אחת, חשבו ומצאו:

פעם, כשעבר רבנו יעקב ליד שער הפקאה (מקום חכמי דתם), הזמינוהו אנשי הפקאה לעלות אליהם, ונקסו עמו בוכוח על עניני דת, כמו שמצינו בדברי חז"ל (חולין ס, א. שמ"ד ג, יב) וכוחים בין חכמי האמות לחכמי ישראל.

הוכוח היה סוער ביותר, כאשר בשעת הוכוח אמרו חכמי הדת לרבנו דברי שטנה על היהודים, אבל מנגד רבנו התל בהם ואמר להם: "הלא זה אמר לכם מוחמד, אני המושל על היהודים בעולם הבא, ומי שגורם להם צער לא ינקה. וכיצד אתם דורסים את היהודים תחת כפות רגליכם?" ענה הזקן שבהם: "אתם אינכם בני ישראל החפשים. בסתנאי תלה את כל היהודים ונשארו רק נשים שבכו לפני בסתנאי שישאירם בחיים". אלא שהיתה זו תשובה של שטות מעקרה.

הוכוח המשיך זמן מה, מבלי שום תועלת, עד שרבנו חס על זמנו שהולך לאבוד בלי תלמוד תורה. אז אמר להם: "לא אוכל עוד לשבת כאן, כי המלכה מחכה לי בבית". תמחו הגויים: "מה לך עם המלכה? מה שמה?" השיב להם: "תורה שמה". פרצו הללו בצחוק, וכי אז חלשה דעתו של רבנו ואמר להם: "כיצד יכולים אתם להשוות את למוד התורה לשיחה שלכם? הרי התורה נתנה מידי בורא עולם, ואלו שיחתכם בטלה". ובאמרו כן עזב אותם מיד ושב לביתו.

כאשר ראו חכמי הדת המסלמים כן, נתיצצו והחליטו לכתב עדות ועלילה ביניהם כי הרב אביחצירא דבר דברי שטנה על הנביא שלהם ועל תורת הנביא, וקימו את עדותם לפני השופט הקאדי. את כתב השטנה לא מסרו בידי השייך אל אסלאם בידעם שהוא לא יעשה רעה לרבי יעקב, אלא שלחו את הכתב מהרה לידי הסלטן היושב בעיר פאס באמצעות שלושה אנשים שלשונו שנונה רוכבי סוסים אבירים.

כשנודע הדבר ליהודים בתאפיללת, ותבר תאניה ואניה בכל בתי ישראל.

קדושת יעקב

משה רבינו השיג כל הששים ריבוא פירושים שבתורה

תבות התורה, ודרש דרש נמי הם לשון דרשה, לרמוז דהתורה נדרשת דרשות אחר דרשות. משום הכי רמז כאן, תדע כמה דרשות יש בתורה, הם ששים רבוא, על זה כתב והנה שרף, דהינו דששים רבוא פרושים יש בה, ולא השיגם כי אם משה:

ששים ריבוא פירושים בפרד"ס

ואפשר עוד לרמוז, דהנה תורתנו הקדושה יש בה פרד"ס, דהינו פשט רמז דרש סוד, וכל אחד מאלו יש בה ששים רבוא פרושים, נמצא התורה יש בה ארבעה דששים רבוא פרושים. ואפשר דארבעתן נרמזו כאן במקרא הזה, דמלת שעיר גימטריא שרף והיא ראשי תבות ששים רבוא פרושים, עוד מלת דרש ראשי תבות ששים רבוא פרושים, וכן דרש שני, הרי ארבע פעמים, אחד במלת שעיר ושנים בדרש דרש ואחד דמלת שרף. עוד, דרש משה והנה שרף עם האותיות גימטריא 'ששים רבוא פרושים' עם שלשה כוללים. ואפשר דלזה רמז שלמה המלך עליו השלום שאמר (שיר"ש ח ו) 'דרשפיה רשפי אש שלהבת יה, ורשפיה' משמעות שנים, ורשפי גם כן משמעות שנים, הרי ארבעה דרש, וכל רשף ראשי תבות ששים רבוא פרושים, הרי ארבעה דששים רבוא פרושים, כנגד פשט רמז דרש סוד שיש בתורה כמו שכתבנו, ומסים הטעם דהתורה היא 'אש שלהבת יה, ומאחר שהיא אש, מתפשטים ממנה שלהבות הרבה לאין מספר: (משנורף הלבן)

ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף (י טז)

הנה כתבו הראשונים זכרונם לברכה (מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופן תשיעי), דמלת שרף ראשי תבות ששים רבוא פרושים, דהתורה יש בה ששים רבוא פרושים, ומשה רבנו עליו השלום השיג כלם מה שלא השיג שום אדם אחר, וכבר כתבנו זה כמה פעמים. ואפשר דלזה רמז שלמה המלך עליו השלום שאמר (קהלת ח א) 'מי כהחכם ומי יודע פשר דבר' וכו', לפי שאמר שלמה המלך עליו השלום (שם ז כב) 'אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני, בזה הכתוב דמי כהחכם' פרש דבריו שאמר 'אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני', אמר תדעו למה אמרתי 'רחוקה ממני', משום דלא השגתי כל התורה כמו משה רבנו עליו השלום שהשיג וידע כל ששים רבוא פרושים, ואני לא השגתי כלם, וזה שאמר 'מי כהחכם' שהוא משה רבנו עליו השלום. והטעם 'ומי יודע פשר דבר', פשר ראשי תבות ששים רבוא פרושים, דהינו דשום אדם לא השיג ששים רבוא פרושים רק משה, ועל זה אמרתי 'והיא רחוקה ממני':

הטעם שנרמז כאן מה שהשיג משה ששים ריבוא פירושים

וצריך לתת טעם למה לא נרמזה האי מלתא דמשה רבנו עליו השלום השיג כל ששים רבוא פרושים רק כאן במלת והנה שרף. ויש לומר דדרש דרש הם דרש בסוף שיטה ודרש בתחלת שיטה, וכאן הוא חצי